

9. СТОРІНКИ ПАМ'ЯТІ

Пам'яті академіка Лісівничої академії наук України Степана Михайловича Стойка (14.03.1920–22.10.2020)

Ю. Ю. Туниця, Г. Т. Криницький, Ю. М. Дебринюк, П. Т. Яценко

Стойко Степан Михайлович – видатний український лісознавець, ботанік, еколог, який активно розвивав методологію охорони природи як науки, патріарх ботанічної науки в державі. Вчений широко відомий у наукових колах багатьох країн як фітосозолог, дослідник дубових лісів Європи. Ним опрацьовано теоретичні засади територіальної охорони природи шляхом заповідання, розроблено класифікацію природоохоронних об'єктів, обґрунтовано важливість зонування їх території. С. М. Стойко започаткував формування в Україні мережі національних природних парків, обґрунтував важливість виділення в державі таких нових форм природоохоронних об'єктів, як регіональні природні парки та біосферні резервати. Вчений досліджував лісові екосистеми Українських Карпат, Розточчя, Поділля і Західного Полісся, вивчав антропогенні трансформації природних екосистем, розглядав проблеми їх охорони та відновлення на природоохоронних територіях як основу збереження біорізноманіття. Творчий доробок ученого становить понад 400 наукових праць у галузях лісознавства і лісівництва, ботаніки й охорони природи, які опубліковані в українських та зарубіжних виданнях.

22 жовтня 2020 року на 101-му році життя перестало битися серце всесвітньо відомого вченого – фітосозолога, еколога, лісівника, доктора біологічних наук, професора, Почесного Головного вченого Інституту екології Карпат НАН України, Почесного і Дійсного члена Наукового Товариства імені Шевченка Степана Михайловича Стойка. Він був лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки. За дослідження лісових екосистем Карпат, наукові праці в галузі охорони природи та налагодження міжнародної природоохоронної співпраці Вчена рада Зволеньського технічного університету (Словаччина) присудила йому наукову ступінь **Doctor honoris causa**, а **Фундація імені Й. Ф. Гете від Європейської Комісії** нагородила його Золотою медаллю імені Петера Й. Ленне.

Відійшла у засвіти людина, яка, незважаючи на важке дитинство, на лихоліття світової війни, на труднощі студентського життя у повоєнні роки переборювала життєві негаразди і прожила понад 100 років, весь час творячи людям добро, навчаючи студентську молодь і розвиваючи українську біологічну науку. Він був учителем «від Бога»!

Народився Степан Стойко 14 березня 1920 року у с. Кричово Хустського району на Закарпатті у багатодітній родині священника. Батьки віддали його на навчання до Хустської гімназії, де вимоги до учнів були дуже суворими. Після закінчення гімназії Степан Стойко деякий час вчителював у селі Новоселиця на Закарпатті, потім навчався на юридичному факультеті Пештського університету в Угорщині. Після закінчення Другої світової війни у 1945 р. Степана Стойка призначили референтом відділу соціального забезпечення у Народній Раді Закарпатської України

в Ужгороді, звідки він одержав скерування на навчання у Львівський сільськогосподарський інститут, який закінчив 1949 року, здобувши кваліфікацію «Інженер лісового господарства».

Після закінчення навчання в інституті Степан Стойко був скерований на роботу в Ужгородський лісгосп, в якому два роки працював спочатку інженером лісового господарства, а потім лісничим, господарював у лісах поблизу Ужгорода. Саме тут доля звела Степана Стойка з відомим лісознавцем, академіком П. С. Погребняком. Академік оцінив високий рівень знань лісничого, зокрема добре

знання лісових рослин та їх латинських назв, а також володіння чеською, словацькою, німецькою та угорською мовами, і запропонував йому продовжити навчання в аспірантурі. У 1951 р. Степан Стойко вступив до аспірантури в Інституті лісу АН УРСР і під керівництвом П. С. Погребняка у 1955 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Діброви Закарпаття та шляхи підвищення їх продуктивності», здобувши науковий ступінь кандидата біологічних наук.

Після захисту дисертації Степан Стойко деякий час працював викладачем у сільськогосподарському інституті у Кам'янці-Подільському, а потім на запрошення ректора Львівського лісотехнічного інституту Ю. Д. Третяка перейшов на роботу у Львів, на посаду доцента кафедри ботаніки і дендрології лісгосподарського факультету ЛЛПІ. У цей період він плідно працює на науковій ниві, публікує низку статей про взаємодію дуба з буком, характеризує природні лісостани дуба скельного на Закарпатті, розглядає питання відновлення гірських дібров Карпат, а з 60-их років активно пропагує природоохоронні ідеї, зокрема вказує на потребу відновлення заповідників цінних лісових масивів Закарпаття.

Природоохоронна проблематика стає основною у наукових дослідженнях ученого – він характеризує заповідники та пам'ятки природи Українських Карпат, розглядає сучасний стан і чергові завдання природоохоронної діяльності та необхідності наукового співробітництва з європейськими країнами у справі охорони природи заповідних територій. У 1962 р. йому було присвоєно вчене звання доцента.

Як педагог, Степан Стойко мав великий авторитет серед студентів, які цінували високий рівень його знань, доброзичливість характеру, вміння цікаво проводити заняття та ботанічні екскурсії під час літніх практик. Колеги по кафедрі називали С. М. Стойка «французьким професором», вкладаючи у цю назву і високий рівень освіченості, і культуру поведінки, і дружні стосунки із співробітниками кафедри.

Перейшовши у 1964 р. працювати старшим науковим співробітником у Державний природознавчий музей АН УРСР, Степан Стойко разом із К. А. Малиновським та М. А. Голубцем розробляють геоботанічне районування Українських Карпат. Учений здійснює порівняльні дослідження бука європейського на Поділлі, Розточчі та в Карпатах, аналізує взаємовідносини між буком і ялиною у Скибових Горганах, досліджує зміну порід у Карпатах, зокрема закономірності зміни дуба. Приділяє також значну увагу висвітленню причин вітровалів і буреломів у карпатських ялиниках та пошуку шляхів підвищення біотичної стійкості ялинових лісів Карпат проти вітровалів.

У 1969 р. Степан Стойко захистив докторську дисертацію на тему «Дубові ліси Карпатської гірської системи» і здобув науковий ступінь доктора біологічних наук за спеціальністю «Ботаніка», а в 1980 р. С. М. Стойку було присвоєно вчене звання професора.

Розуміючи важливість охорони природи як пряму наукових досліджень, вчений у 1970 р. формує у Музеї новий підрозділ – відділ охорони природних екосистем, стає його завідувачем. Після реорганізації Музею цей відділ увійшов до складу новоствореного Львівського відділення Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного АН УРСР, згодом – Інституту екології Карпат НАН України, де Степан Стойко успішно розвиває методологічні засади охорони природи.

Наукова тематика відділу постійно стосувалася розвитку територіальної охорони природи, особливо заповідання і розширення мережі природоохоронних об'єктів, зокрема обґрунтування важливості створення в Україні природних національних парків та зонування території природоохоронних об'єктів. Було обґрунтовано доцільність виділення Карпатського національного природного парку та важливість створення Шацького, Ужанського і Яворівського національних природних парків, НПП «Сколівські Бескиди», виокремлення багатьох пам'яток природи. Степаном Стойком було також обґрунтовано доцільність створення в Україні об'єктів нової природоохоронної категорії – регіональних природних парків (зокрема РПП «Прип'ять – Стохід»), а згодом – біосферних резерватів (БР «Східні Карпати», «Шацький», «Розточчя»).

Вагомим науковим внеском Степана Стойка у розвиток охорони природи було висунення ідеї видання Зеленої книги Української РСР (1987) та її підготовка до видання, публікація відділом охорони природних екосистем у 1998 р. книги «Раритетні фітоценози Західних регіонів України (Регіональна «Зелена книга») та у 2004 р. – книги «Раритетний фітогенофонд Західних регіонів України (созологічна оцінка й наукові засади охорони)». За наукові здобутки С. М. Стойко у 2005 р. став лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки.

Професор Стойко С. М. все своє життя опікувався підготовкою кваліфікованих фахівців. Окрім роботи в Інституті екології Карпат, він за сумісництвом керував аспірантами та здобувачами наукових ступенів і підготував низку кадрів вищої кваліфікації за спеціальностями біологічних, географічних та сільськогосподарських наук (12 кандидатів і трьох докторів наук). Майже 15 років викладав курс «Охорона природи» на географічному факультеті Львівського національного університету ім. Івана Франка та спецкурс «Охорона природи у зарубіжних країнах». Загальний науково-педагогічний стаж роботи професора С. М. Стойка становить майже 70 років.

Наукові інтереси Степана Стойка були дуже різноплановими, стосувалася фітосозології, вивчення біорізноманіття флори і рослинності та його збереження, дослідження лісових екосистем, ландшафтної специфіки різних регіонів та вертикальної поясності рослинності Карпат, а також культурної та історичної спадщини. Ним опубліковано понад 400 наукових праць, у тому числі 12 монографій, зокрема «Охорона природи Українських Карпат і при-

легких територій», «В.І. Вернадський. Життя і діяльність в Україні», «The East Carpathian biosphere reserves», «Система охорони природи у верхів'ї басейну Дністра», «Дубові ліси Українських Карпат: екологічні особливості, відтворення, охорона».

Степан Стойко підтримував наукові зв'язки з багатьма вченими із різних країн – Чехії, Словаччини, Румунії, Угорщини, Польщі, Німеччини. На запрошення зарубіжних колег і наукових установ він виступав з лекціями в Агрономічному університеті імені Г. Менделя у м. Брно (Чехія), університеті імені Етвеша в Будапешті (Угорщина), в університеті м. Кельн (Німеччина). Вчений був членом численних наукових і спеціалізованих рад з ботаніки, лісознавства, екології та охорони природи. Тривалий період С.М. Стойко очолював Президію Львівського обласного Товариства охорони природи та Наукову раду Львівського будинку вчених. Був членом Ради Українського ботанічного товариства. Під його керівництвом сформувалася широковідома в Україні наукова школа природоохоронців.

Степан Михайлович Стойко – яскрава особистість, видатний учений, високофаховий педагог, мудрий вихователь молоді, відомий природозахисник, людина глибоких енциклопедичних знань і високої інтелігентності. Він прожив довге і достойне життя. Наукова громадськість, колеги та учні щиро сумують з приводу втрати людини, ім'я якої є знаковим у розвитку української природоохоронної, лісівничої і ботанічної науки.

Світла пам'ять про нього, про його науковий внесок і добрі справи назавжди залишаться у наших серцях.

Поховано професора Стойка Степана Михайловича на Янівському кладовищі у м. Львові.

**In Memory of the Academician of the
Forestry Academy of Sciences of Ukraine,
Stepan Stoyko
(14.03.1920–22.10.2020)**

Y. Tunytsya, H. Krynytskyi, Iu. Debryniuk,
P. Yashchenko

Stepan Stoyko is a well-known Ukrainian forester, botanist and ecologist, who actively developed the methodology of nature protection as a science, patriarch of botanical science in the country. The scientist is recognized and well-known by the scientific community in many countries as a phytosociologist, and as a researcher of oak forests in Europe. He worked out the theoretical foundations of territorial nature protection by nature conservation, developed the classification of nature protection objects, and proved the importance of zoning their territory. Stepan Stoyko initiated the formation of a network of national nature parks in Ukraine, justified the importance of allocating such new forms of nature protection facilities in the state, as regional nature parks and biosphere reserves. The scientist studied the forest ecosystems of the Ukrainian Carpathians, Roztocze, Podolia and Western Polissya, the anthropogenic transformations of natural ecosystems, considered the problems of their protection and restoration in protected areas as a basis for biodiversity conservation. The creative work of the scientist is represented in more than 400 scientific publications in the fields of forestry, botany and nature protection, which are published in Ukrainian and foreign editions.